

Maatschappelijke resultaten

Lokale veelvoorkomende criminaliteit / ZSM

- Bijna 109.000 misdrijfzaken via de ZSM-aanpak ingestroomd.
- ZSM-aanpak heeft meerwaarde.
- Circa 5.200 alternatieve afdoeningen door reprimande of verwijzing naar Halt.

Veel voorkomende criminaliteit daadkrachtig, snel, passend en efficiënt aanpakken staat centraal in de ZSM-werkwijze. De afdoening van de strafzaak dient passend te zijn, het slachtoffer moet recht worden gedaan en de sanctie moet zijn toegesneden op de persoon van de dader en de ernst van het delict. Bestrafing is een belangrijk element van het

optreden tegen strafbaar gedrag. Ook opvang van het slachtoffer, schadevergoeding en zorg en begeleiding van de dader zijn belangrijk. Om tot de juiste mix te komen, werkt het OM op een ZSM-locatie samen met ketenpartners, politie, reclasseringsorganisaties (3RO), Slachtofferhulp Nederland (SHN) en de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK).

Aanpak en rol van het OM

Alledaagse criminaliteit als (winkel)diefstal, vernieling, licht uitgaansgeweld of verduistering zorgt voor veel overlast en vraagt om een daadkrachtig en afgewogen optreden. Daarvoor is de ZSM-aanpak bedoeld. De essentie is dat in elke zaak maatwerk wordt geleverd via een aanpak die recht doet aan de belangen van de dader, het slachtoffer en de maatschappij. Daarbij is snelheid een belangrijk element; daders en slachtoffers weten snel waar ze aan toe zijn.

Ruim vijf jaar na de start van ZSM is de werkwijze zo vanzelfsprekend geworden dat weinigen zich nog lijken te herinneren dat de ZSM-aanpak een antwoord was op niets minder dan een dreigende crisis: de aanpak en opsporing van veelvoorkomende criminaliteit werd ineffectief. Kleine zaken kampten met lange doorlooptijden. Tussen ketenpartners als politie, OM, slachtofferhulp, reclassering, kindbescherming en advocatuur stonden schotten. Iedereen was gericht op het eigen werk in de keten, voerde dat grotendeels alleen uit, en leverde het product pas daarna aan bij de volgende partner in de rij. Er was weinig rechtstreekse communicatie tussen de ketenpartners, aangevers, slachtoffers, verdachten en advocaten.

Vijf jaar later, in 2016, is ZSM niet weer weg te denken; de ketenpartners werken vanzelfsprekend samen aan dezelfde zaken, tegelijkertijd, in één ruimte. De politie komt binnen met verdachten en als het OM niet veel later een beslissing neemt over het vervolg, heeft de officier van justitie de adviezen en belangen van al de partners gezien, gehoord en meegewogen. Een relatief geruisloze revolutie.

Niet dat fouten nu zijn uitgesloten. Maar de ZSM-aanpak, ondersteund door een drastische organisatieverandering op de parketten, verenigt veel goeds. Snelheid, die ook kwaliteit is. Samenspel, dat zorgt voor de interventie die het best de belangen dient van slachtoffer, verdachte, buurt en stad. Zichtbare aanwe-

zigheid: tegenwoordig is het OM zeven maal 24 uur beschikbaar en zeven maal 14 uur aanwezig op de ZSM-locaties.

De ZSM-aanpak ontlast het beroep op het rechtssysteem. Maar ZSM-interventies zijn geen eenheidsworsten, stuitend over één lopende band. Waar eerder veel strafvorderlijke beslissingen door gemandateerde OM-medewerkers werden genomen zonder al te veel inhoudelijke bemoeienis van officieren, vormen aanklagers nu de spil in het ZSM-netwerk. Het zijn officieren en assistent-officieren die nu ook in relatief kleine onderzoeken hun gezagsrol kunnen waarmaken. Juist in ZSM-zaken is hun magistratelijk oordeel een noodzakelijke waarborg. ZSM is immers de 'plek van het eerste oordeel', de plaats waar alle informatie (over het incident, achtergronden en betrokkenen) wordt gewogen. Daar kunnen beslissingen en vervolgotrajecten nog alle kanten op. Zaken kunnen worden geseponeerd; ook onder de voorwaarde dat een slachtoffer zijn schade vergoed krijgt. Zaken mogen snel, maar moeten dat niet. Officieren beslissen regelmatig tot dagvaarding, zodat een verdachte voor de rechter komt. Als een verdachte meer gebaat is bij zorg, kan zijn zaak naar het Veiligheidshuis worden gestuurd, zodat de straf- en zorgpartners daar tot de beste interventie kunnen komen. In het verdeelcentrum ZSM gaan snelheid, effectiviteit en magistratelijkheid hand in hand.

De ZSM-invloed valt niet te onderschatten. ZSM betekende een grote innovatie bij alle ketenpartners die allemaal serieuze wijzigingen in hun manier van werken moesten doorvoeren en een verandering van cultuur moesten doormaken. Daardoor kon parallel werken in plaats van in een keten mogelijk worden. De filosofie ervan wordt ook in grotere ondermijningszaken toegepast. Ook daar stelt het OM, met partners als politie, bijzondere opsporingsdiensten, toezichthouders en ministeries de vraag hoe strafrechtelijke, bestuurlijke en fiscale handhaving elkaar kunnen versterken.

Bruinvis achter auto gebonden

Zes jongens binden op 29 februari 2016 een bruinvis achter een auto en rijden zo over de Sedyk in Sexbierum. Daarbij laat de kop los van de romp en komen de ingewanden en een foetus naar buiten. Hoewel uit sectie door de Universiteit in Utrecht blijkt dat het dier al eerder is overleden, veroorzaakt

het incident veel commotie in de maatschappij en op social media.

De officier van justitie spreekt de jongeren, in aanwezigheid van hun ouders, indringend toe. Zij legt uit dat de jongens voor baldadigheid kunnen worden gestraft, maar dat zij besluit de zaak

tegen hen voorwaardelijk te seponeren met een proeftijd van drie maanden. Zij stelt wel als bijzondere voorwaarde dat de zes een dagdeel educatie moeten volgen over de bruinvis bij SOS Dolfijn in Harderwijk. Daarnaast moeten zij gezamenlijk 200 euro doneren aan deze stichting. Dat hebben zij gedaan.

Foto: Rob Acket

Jeugdige daders in gesprek met bekogelde asielzoekers

Op 13 mei 2016 bekogelen acht jongens vanuit twee auto's het asielzoekerscentrum in Gilze in Noord-Brabant. Zij raken enkele asielzoekers, waarbij een man lichtgewond raakt aan zijn arm. De politie ziet dit gebeuren. Na een korte achtervolging worden vijf jongens aangehouden voor openlijke geweldpleging.

Op de ZSM-locatie wordt de zaak voorgelegd aan de dienstdoende officier van justitie. De vijf minderjarige verdachten hebben een blanco strafblad. Zij zien hun actie als grap waarvan zij op dat moment de ernst niet inzien. De slachtoffers zijn erg geschrokken en begrijpen niet waarom ze zo zijn behandeld.

De officier besluit de twee partijen met elkaar in gesprek te brengen. De andere drie verdachten krijgen de kans zich vrijwillig te melden. De jongens, tussen de 14 en 18 jaar, moeten de volgende dag op het AZC in gesprek met de bewoners, hun excuses aanbieden en uitleggen waarom ze tot hun daad zijn gekomen. De officier zal de uitkomst van het gesprek daarna betrekken in haar beslissing over de strafzaak.

Op het AZC gaan de acht jongens en de slachtoffers, vier mannen en vier vrouwen

van Afghaanse en Syrische afkomst, met elkaar in gesprek onder begeleiding van de wijkagenten en medewerkers van het AZC. De nog steeds geschrokken asielzoekers vertellen over de martelingen waarvan zij in eigen land slachtoffers zijn geworden. Nederland leek hen een land waarin iedereen tolerant en aardig is. Bekogeld worden met eieren komt daarom hard aan.

De jongens vertellen op hun beurt dat het nooit hun bedoeling was om de asielzoekers te terroriseren en zijn erg onder de indruk van de verhalen. "Het was gewoon een domme actie". Ze bieden hun oprechte excuses aan. Ze voelen zich behoorlijk opgelaten door hun gedrag en beloven het nooit meer te doen. De acht asielzoekers aanvaardden de excuses. Er worden zelfs selfies met elkaar gemaakt.

De officier van justitie is tevreden over het gesprek en hoe de slachtoffers zich daarna voelen. Zij ziet dat de jongens hier veel meer van hebben geleerd dan wanneer ze bijvoorbeeld een werkstraf zouden hebben gekregen. Zij sluit de zaak daarom met een sepot. De slachtoffers kunnen zich ook vinden in deze oplossing.

Door de aanwezigheid van alle ketenpartners op een ZSM-locatie wordt informatie-uitwisseling en samenwerking bevorderd. Wanneer alle relevante informatie beschikbaar is, kan de juiste beslissing worden genomen en kan het beste traject voor dader en slachtoffer worden gekozen. Slachtofferhulp Nederland benadert slachtoffers van zaken die binnen ZSM worden behandeld. Het slachtoffer wordt ondersteund bij het maken van een goede schade-inventarisatie en er is bijzondere aandacht voor diens specifieke wensen en belangen. Dit is van belang voor het slachtoffer én voor het OM met het oog op de uiteindelijke afdoeningsbeslissing. Dankzij de permanente deelname van de Raad voor de Kinderbescherming is er bij alle ZSM-partners een zogenaamde 'jeugdmindset' ontstaan. Het gaat bij jeugd steeds meer om een combinatie van straf en zorg met als leidende gedachte 'licht waar het kan, zwaar als het moet'. Door de nauwe samenwerking wordt de reclassering vroegtijdig betrokken. Hierdoor kan zij snel adviseren over een verdachte en direct de interventies plegen die echt nodig zijn om herhaling van overlast of de delicten te voorkomen. Zo kunnen criminele carrières bijtijds worden afgebogen.

Doelstelling en resultaten

In 2016 zijn aan de ZSM-tafel 189.000 verdachtendossiers behandeld. Een deel van die dossiers is doorgestuurd naar het Veiligheidshuis, een deel van de zaken is direct geseponeerd en een deel is afgedaan met een alternatieve afdoening. Uiteindelijk zijn 109.000 zaken bij de parketten ingestroomd.

In 2016 heeft een tussenevaluatie van de ZSM-werkwijze plaatsgevonden. Daaruit bleek dat de betrokken ketenpartners de samenwerking in de ZSM-aanpak voortvarend hebben vormgegeven en deze allemaal zien als een verbetering. Uit de evaluatie blijkt ook dat er nog enkele knelpunten zijn waarop ketenpartners verder moeten investeren. De informatie-uitwisseling tussen de deelnemende partners kan nog beter. Ook de kwaliteit van de behandeling van de zaken moet verder worden versterkt. In de praktijk bestaat soms spanning tussen het belang van snelheid enerzijds en zorgvuldigheid aan de andere kant. De procureur-generaal bij de Hoge Raad constateerde in 2015 dat in een aantal gevallen de schuldvaststelling door het OM onvoldoende was onderbouwd. Dat was aanleiding voor het OM om verbetermaatregelen te nemen.

Een ander aandachtspunt voor de komende tijd is de manier waarop de financiering en de verantwoording van de ketenpartners is vormgegeven. Dat blijkt per organisatie anders geregeld en is nog niet geënt op de intensiteit van de samenwerking die zich bij de ZSM-werkwijze heeft ontwikkeld.

Alle partijen zijn van mening dat de aansluiting van de advocatuur in de eerste fase van het opsporingsonderzoek van belang is. De ketenpartners en het ministerie van Veiligheid en Justitie willen in overleg met de advocatuur de rechtsbijstand op ZSM op korte termijn verder vormgeven. Daarnaast wordt in de vorm van pilots op een aantal plaatsen in het land onderzocht op welke wijze strafzaken waarbij de verdachte voor de rechter moet verschijnen sneller kunnen worden afgedaan dan nu gebruikelijk is (8-12 weken na de beslissing tot dagvaarden). ●

Foto: Hans molenaar